

werk hebben haar tot een opmerkelijke historica gemaakt. Een lange bibliografische lijst van de publikaties van deze 'grootse student van de compagnie' is terecht achter in het boek gegeven.

Het is een gelukkige keuze geweest dit cadeau voor mevrouw Meilink-Roelofs in de vorm te gieten van de publikatie van een serie artikelen die geschreven zijn door door haar geïnspireerde mensen. Dit cadeau, dit boek zal op zijn beurt nu hopelijk personen aanzetten zich meer te verdiepen in de persoonlijke elementen van het 'bedrijf' van de VOC. Dat zou een groot geschenk voor ons allen zijn, want goede biografieën kunnen niet genoeg geschreven en uitgegeven worden.

M. W. David

O. A. Rink, *Holland on the Hudson. An Economic and Social History of Dutch New York* (New York-Ithaca-Londen: Cornell University Press, 1986, 285 blz., \$29.95, ISBN 0 8014 1866 6).

Over de geschiedenis van Nieuw Nederland bestaan zo langzamerhand een heleboel interessante monografieën, die ethnische, economische, religieuze en andere aspecten behandelen, maar een goed algemeen overzicht hebben we nog altijd niet. Dit nieuwe voortreffelijke boek is het helaas ook net niet, terwijl het er toch zo dicht bij komt. De ondertitel is eerlijk en impliceert tegelijk de these van het boek: bekijkt men Nieuw Nederland nu eens niet volgens de klassieke methode, al ingevoerd door de invloedrijke, quasi-geestige Washington Irving, deelt men die veertig jaar nu eens niet in volgens de ambtsperiodes van de inderdaad op Stuyvesant na onbekwame gouverneurs-generaal, dan kan men best tot de conclusie komen dat deze kolonie van de WIC helemaal niet zo'n voorbeeld van volledig falen was. De Amsterdamse kooplieden, zo concludeert de schrijver 'by hook and many times by crook, succeeded in establishing the colony as the most succesful colonial entrepot for the circumvention of the Company charter and the much-heralded English laws of trade and navigation. The merchants succeeded where the Company had failed'.

De geschiedenis van Nieuw Nederland 'from a unique perspective' zoals Rink zonder al te bescheiden te zijn proclameert is inderdaad boeiend genoeg, zij berust vooral op een grondige studie van de Amsterdamse notariële archieven, en terecht wordt de naam van Simon Hart daarbij met ere genoemd. Maar zou men de gebeurtenissen alleen van dit gezichtspunt uit bekijken, dan zou men toch een wat eenzijdige voorstelling van zaken krijgen. Dat gebeurt dan ook niet, de schrijver waagt een bredere schets, begint al in zijn eerste hoofdstuk met een overzicht van de ontdekkingen, te beginnen bij Hudson, geeft Usselinx de verdiende aandacht, geeft de politieke achtergronden van het Twaalfjarig Bestand, bespreekt naderhand ook de relaties met Indianen en met slaven en zelfs de religieuze perikelen ontstaan door Stuyvesants bekrompen optreden tegen de Lutherse, kortom is mans genoeg om niet te blijven steken in een puur economisch-statistische geschiedenis.

Zo is het boek toch bijna de geschiedenis van de kolonie die we zo graag eens zouden

lezen. Rink schrijft uitstekend, wat hij biedt is belangrijk en het is niet helemaal eerlijk een schrijver te verwijten wat hij niet heeft gedaan. Maar de kleine tekortkomingen zijn toch, meen ik, het gevolg van de oorspronkelijke halfslachtigheid van het boek. Het beperkt zich namelijk niet, gelukkig niet, tot de speciale zaken, het behandelt ook ideële aspecten. Maar hoever gaat dat? Om een voorbeeld te geven, als er van de Provisional Orders wordt beweerd, dat we daarin 'one of the most neglected documents in American colonial history' hebben, dan is dat misschien organisatorisch gesproken wel waar, maar als er aan toe wordt gevoegd dat 'it should rank with the Mayflower Compact and John Winthrop's 'model of Christian Charity' suggereert dat een ideële vergelijking die mank gaat. Er is in de stukken van de WIC niet zoveel ideëels te vinden. Behalve dan in de oorspronkelijke opzet van Usselinx en daaraan wijdt Rink uitvoerige aandacht. Ook wel in de fantastische plannen van Pieter Cornelisz. Plockhoy, maar die komt in het hele boek niet voor (Waarom wordt Wabekes voortreffelijke inleiding van 1944, *Dutch Immigration to North America 1624-1860*, nooit meer gebruikt?).

Omissies mogen de keuze van de schrijver zijn maar waar hij zo nadrukkelijk de immigratie behandelt in een uitstekend hoofdstuk over 'The people of New Netherland' had de inzet van de stad Amsterdam in de jaren vijftig behandeld moeten worden. Zelfs de vermaarde Conditie van de Amsterdamse burgemeesters komen niet ter sprake en wel wordt het geschrift *Kort Verhael van Nieuw-Nederlants Geleentheit*, dat uit het Amsterdamse public relations-bureau werd verspreid, geciteerd, maar het *Kort en Klaer Verhaal* van Plockhoy komt niet ter sprake, behalve dan dat er enigszins laetdunkend aandacht wordt gegeven aan Jacob Steendam, want er worden twee regels uit zijn gedicht over Nieuw Nederland geciteerd, en dat was toegevoegd aan Plockhoys geschrift. Rink citeert het uit Eekhof, maar vertaalt het niet helemaal juist. Zou hij echt Eekhof gebruikt hebben, dan had hij toch, dunkt mij, wat meer diepgang kunnen geven aan de godsdienstige aspecten. Die worden alleen behandeld onder het bewind van Stuyvesant. Bogardus wordt niet vermeld, Selyns alleen in een noot.

Terecht concludeert de schrijver tenslotte dat zijn speciale historische methode alleen maar in staat is 'some portions' van de geschiedenis van Nieuw Nederland te belichten. Ik lijk wat onbillijk in mijn opsomming van desiderata. Maar dat komt dan omdat ik de methode te eng vind, niet op zichzelf natuurlijk, elk onderzoek heeft eigen recht, maar wel als men er een overzicht van de gebeurtenissen aan wil ophangen. Andere aspecten worden dan willekeurig wel of niet ter sprake gebracht. Maar tevens moet dan gezegd worden dat Rink's benadering tenminste de economische aspecten van de geschiedenis zeer verheldert. Eigenlijk zijn zijn thematische hoofdstukken [6] en [7] (over 'The people of New Netherland' en over 'New Netherland and the Amsterdam merchants') het beste geslaagd, omdat hij daar geen last had van het dilemma en ronduit de specialist kan zijn die hij dank zij zijn onderzoek is.

Kleine foutjes ontsieren hier en daar het boek, misschien zijn het drukfouten. Zoals La in plaats van Le Maire, Goude in plaats van Gouden Eeuw. Onduidelijk is waarom uit de werken van de Linschoten Vereeniging wel de reis van J. C. May is gebruikt en niet de boeken gewijd aan Hudson en David Pietersz. de Vries, terwijl die allebei toch uitvoerig ter sprake komen. Kortom, ik had dit mooie boek, dat een wezenlijke bijdrage is tot onze kennis van Nieuw Nederland, nog iets mooier willen hebben. Schrijvers iets aanraden is misschien

nog erger dan ze vermanen wat ze missen, maar ik denk dat Rink de man is om het samenvattende (definitieve klinkt zo veeleisend) boek te schrijven.

J. W. Schulte Nordholt

A. N. M. Wijngaards, *De 'Bibliothèque choisie' van Jean le Clerc (1657-1736). Een Amsterdams geleerdentijdschrift uit de jaren 1703-1713* (Dissertatie Nijmegen 1986, Studies van het Instituut voor intellectuele betrekkingen tussen de Westeuropese landen in de zeventiende eeuw XI; Amsterdam-Maarssen: APA-Holland Universiteits Pers, 1986, xv + 320 blz., f58,30, ISBN 90 302 1011 7).

Lang is de figuur van Jean le Clerc in de schaduw van zijn tijdgenoot Bayle gebleven. Al mag deze laatste misschien in alle opzichten een diepzinniger en scherper geest worden genoemd toch verdient Le Clerc wegens zijn grote veelzijdigheid op theologisch, filosofisch, filologisch, historisch en journalistiek gebied meer aandacht dan tot dusverre is geschied. Het belang van Le Clerc ligt in zijn voortdurend met enorme werkkraft consequent en populariserend uitdragen van algemene opvattingen, die wijzen naar de latere Verlichting. Hij was eigenlijk geen oorspronkelijk wijsgeer of theoreticus. Eerder kan men hem zien als een man, die zijn voorkeur voor een redelijk geloof paarde aan een sterk historiserende en dus kritische instelling ten opzichte van aanvaarde denkbeelden op velerlei gebied. Maar zijn strijd voor een autonoom oordeel en voor verdraagzaamheid had tot gevolg, dat zijn tegenstanders hem vaak als een onverdraaglijke pedant en zelfs ongelovige aan de kaak stelden.

Behalve in een ononderbroken lange reeks publikaties verspreidde Le Clerc zijn ideeën ook in een drietal na elkaar verschenen geleerdentijdschriften, waarvan dit proefschrift het tweede tot onderwerp neemt (over het eerste verscheen reeds in 1981 een bundel van het Nijmeegse instituut). Na een introductie over Le Clercs leven bespreekt Wijngaards de uitwendige geschiedenis van de 28 delen van het tijdschrift. Le Clerc wilde hierin voor geletterden als magistraten, artsen, predikanten en kooplieden, die geen tijd meer hadden zich van alles op wetenschappelijk gebied op de hoogte te stellen, nieuw verschenen maar ook oudere boeken bespreken. Het kwam er uiteindelijk op neer dat, zeker na 1710, vooral contemporain werk werd behandeld en dat Le Clerc, die ongeveer 100 pagina's druks per maand volschreef, ook bijdragen van andere medewerkers ging opnemen. Geleerde vrienden zorgden ervoor dat deze hem toegezonden werden. In een oplage van waarschijnlijk tegen de 2000 stuks verscheen het tijdschrift enkele keren per jaar en vond internationaal een gunstig onthaal, ook in Frankrijk, waar het ondanks een verbod toch door het oogluikend toelaten van de directeur van het *Bureau de la Librairie* (waarmee Le Clerc contact onderhield) werd verspreid. Bij de keuze van boeken, die voor een bespreking geschikt waren, kon Le Clerc zich vrijelijk door zijn eigen voorkeur laten leiden. Zijn uitgever leverde meer dan de helft van deze boeken aan.

Wijngaards waarschuwt ons dat hij geen diepteonderzoek heeft willen verrichten naar de